

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

Кельман Мартіна Василівна

**ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ**

Дипломна робота
ОС «Магістр»

Науковий керівник:
д.пед.н., доцент Попович Н.М.

Допустити до захисту:
завідувач кафедри педагогіки музичної
освіти і виконавського мистецтва
д.пед.н., доцент Попович Н.М.

«___» _____ 2019 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи
ОС «Магістр»

на тему: «**ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ**»

Виконавець: студент 2 курсу, групи ММ-2м
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Кельман М.В.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник

Попович Н.М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Князєв В.Ф.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	9
1.1. Зміст та сутність сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва	9
1.2. Естрадний спів як засіб формування сценічної культури майбутнього фахівця музичного мистецтва	21
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ	40
2.1. Сучасний стан сформованості сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва	40
2.2. Методичні підходи до формування сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва засобами естрадного співу та їх експериментальна перевірка	65
Висновки до другого розділу	99
ВИСНОВКИ.....	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	112
ДОДАТКИ	121

ВСТУП

Актуальність дослідження. Початок третього тисячоліття позначився модернізацією європейської освітньої системи у світовому масштабі, що задекларовано Болонським процесом, який мав на меті створення глобалізованого освітнього простору на основі міжнародного співробітництва для забезпечення широкого доступу молоді із різних країн до якісної вищої освіти.

Гармонізуючи національні досягнення різних країн та напрацьовані педагогічні технології і методики, Болонські домовленості визначають основою розвитку освіти гуманістичну парадигму, що передбачає визнання людини найвищою соціальною цінністю, найповніше розкриття її здібностей, забезпечення умов для самовизначення та самореалізації. У такому контексті зростає значення мистецьких дисциплін, зокрема сольного співу, що якнайбільш сприяє «людино творенню» засобами музичних образів, здатних проникати у внутрішній світ особистості, залучаючи її до надбань світової культури.

Реалізувати унікальні можливості вокального мистецтва у вихованні підростаючого покоління належить викладачу. Від його фахової підготовленості залежить успіх проведення музично-педагогічної роботи.

Важливою складовою фахового становлення майбутнього фахівця музичного мистецтва є вокально-виконавська підготовка – найбільш складна і багатофункціональна. Зокрема, вона передбачає формування вмінь демонструвати учням музичні твори у власному виконанні. Тож, поряд із вміннями художнього та технічно досконалого відтворення художніх образів музики, викладач має володіти сценічною культурою, що охоплює комплекс естетичних вимірів поведінки, виконавської майстерності, інтерпретаційних умінь тощо.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що вокальна проблематика у підготовці майбутнього фахівця музичного мистецтва представлена з різних точок зору, зокрема методичної (О. Баженова, К. Барвінська, В. Ємельянов, О. Плеханова, Є. Проворова та інші), технологічної (Н. Гребенюк, В. Ємельянов, Л.Дмитрієв, К. Матвєєва та інші), інтерпретаційної (Г. Панченко, О.Чурікова-Кушнір та інші), соціокультурної (В. Бриліна, А. Соколов та інші), творчо-саморозвивальної (А. Васильєва та інші), художньо-артистичної (Ю. Єлісєнко, О. Єрошенко, та інші). Останнім часом актуалізуються дослідження, присвячені проблемам сучасного естрадного виконавства (С. Гмиріна, В. Кругляков, О. Сметана та інші), вокальної культури (Т. Ткаченко та ін.).

Варто підкреслити, що останнім часом все більшої популяризації у студентів набуває спеціалізація «естрадний спів». Як найбільш демократичний різновид вокального виконавства, естрадний спів займає значне місце у музичній культурі України і все більш приваблює молодь. Однак, практика естрадного співу досить часто недостатньо враховує кращі традиції музичної культури, вокального виконавства.

Проте, на жаль зі сцени часто спостерігаються випадки неестетичного відтворення музичних образів, що може негативно позначитися на музичному навчанні і вихованні учнів. Тож, важливим завданням майбутнього фахівця, як транслятора цінностей культури, є формування в учнів естетичного смаку, розуміння художніх особливостей естрадного співу, зокрема і прикладом власного виконання кращих зразків сучасної естрадної музики.

Однак, попри значущість кола розглянутих питань з вокально-виконавської, зокрема естрадно-виконавської підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва, проблема формування його сценічної культури у процесі естрадного співу поки що не дістала належного наукового висвітлення. Недостатня теоретична і методична розробка даної проблеми негативно впливає на якість підготовки фахівців у галузі музичної освіти, що породжує суперечності між зростаючими вимогами до професійної підготовки фахівців

музичного мистецтва і усталеною практикою вокального навчання; високим освітньо-виховним потенціалом сучасної естрадної музики і недостатнім визначенням педагогічної доцільності її використання; високим попитом вокально-естрадного виконавства у студентської молоді і відсутністю спеціального методичного забезпечення щодо формування сценічної культури як засобу комунікації з аудиторією що й зумовило вибір теми нашого дослідження: **«Формування сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва в процесі навчання сольного співу».**

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методичних підходів до формування сценічної культури майбутнього фахівця музичного мистецтва засобами сольного естрадного співу.

Об'єкт дослідження – процес вокальної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Предмет дослідження – формування сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва в процесі навчання сольного співу

Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання основних **завдань дослідження:**

- дослідити зміст та сутність сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва;
- розкрити роль естрадного співу як засобу формування сценічної культури майбутнього фахівця музичного мистецтва;
- здійснити діагностику сучасного стану сформованості сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва;
- обґрунтувати методичні підходи до формування сценічної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва засобами естрадного співу та здійснити їх експериментальну перевірку.

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань, використано такі теоретичні та емпіричні методи: аналіз філософських, психолого-педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних

документів, а також реального досвіду викладачів вищих музично-педагогічних закладів із метою встановлення рівня теоретичного й практичного розв'язання проблеми дослідження; систематизація та узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних; анкетування, бесіди, тестування, демонстрування, спостереження, обговорення, опитування, експертні оцінки, експрес-інтерв'ю, педагогічний експеримент; методи математичної обробки результатів (кількісний аналіз реального стану окресленої проблеми, відстеження динаміки отриманих результатів, статистична обробка експериментальних даних).

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові ідеї в галузі філософії освіти, педагогіки, психології, мистецтвознавства, висновки сучасних міждисциплінарних досліджень щодо різних напрямів підготовки фахівців музичного мистецтва в освітньому процесі вищої школи, визначення шляхів її оптимізації з позиції вокальної підготовки студентів до роботи в школах України; багатогранне розуміння культури як соціально-історично сформованого феномену науки і практики (В. Андрущенко, Л. Губерський, І. Зязюн, М. Михайличенко); теоретико-методологічні засади мистецької освіти та формування педагога-музиканта XXI ст. (А. Болгарський, А. Козир, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Ростовський, О. Хижна, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.); фундаментальні праці видатних діячів різних напрямків про роль національної культури і різних видів мистецтва як засобу творення особистості та її духовного збагачення (Б. Асаф'єв, Ю. Боров, Л. Виготський, Г. Меднікова, Є. Назайкінський, О. Олексюк, О. Отич, Ю. Руденко, В. Сухомлинський, М. Ткач, А. Щербо, Б. Яворський та ін.); психолого-педагогічні концепції теорії та практики розвитку творчих здібностей (Л. Бочкар'єв, Н. Гузій, В. Петрушин, К. Платонов, В. Ражніков та ін.); дослідження проблем естрадного виконавства (С. Гмиріна, В. Кругляков, О. Сметана, В. Піддубник); науково-методичні праці в сфері вокального навчання (В. Антонюк, Н. Гребенюк, А. Зданович, Н. Малишев, А. Менабені, Ю. Юцевич та ін.); дослідження механізмів вокальної підготовки майбутнього

фахівця (Л. Василенко, Л. Гавриленко, І. Гринчук, О. Маруфенко, А. Ткачук та ін.).

Експериментальна база дослідження - кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва Мукачівського державного університету.

Практичне значення дослідження. Основні теоретичні положення дослідження можуть бути використані у процесі розробки методичних рекомендацій та як навчальний матеріал у курсах «Музична педагогіка», «Педагогіка мистецтва», «Методика викладання фахових дисциплін», а також у процесі індивідуальних занять з сольного співу майбутніх фахівців музичного мистецтва. Систематизація методичних положень досліджуваного феномена дозволяє інтегрувати їх в освітнє середовище з урахуванням національних та культурних особливостей.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження відображено у доповіді «Сценічна культура майбутніх викладачів вокалу» на III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інш. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2019.– С.215–216.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (93 найменування) та додатків.

ВИСНОВКИ

Отже, актуальність проблеми формування сценічної культури майбутніх учителів музики музичного мистецтва визначається сучасними вимогами до фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, що орієнтують на духовне зростання, формування творчих якостей сучасними засобами музичної освіти.

2. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження та узагальнення практичного досвіду доведено, що сценічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва є складовою його музичної і педагогічної культури і реалізується у практиці концертної музично-виконавської діяльності.

Сутність поняття „сценічна культура майбутнього учителя музичного мистецтва” розглядається як *багаторівнева сукупність фізичних, моральних і духовних якостей особистості вчителя, які в єдності своїй породжують гармонію добра і краси у вивченні мистецтва музики в умовах концертної музично-виконавської діяльності, а також сприяють особистісному та професійному саморозвитку.*

3. У дослідженні окреслено сутнісні характеристики сценічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, що визначають її частиною загальної культури, що виконує функцію специфічного її проектування у сферу музично-педагогічної діяльності; як показника музично-педагогічної та концертно-виконавської практики вчителя, що виявляється у різних формах сценічної діяльності. Визначено, що особливості реалізації та формування сценічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва обумовлюються музично-індивідуальними, творчими, психолого-фізіологічними та віковими характеристиками, наявністю музичного досвіду особистості.

У структурі сценічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва виділено три блоки компонентів: *мотиваційний, когнітивний, діяльнісний*.

4. Розроблено критерії та показники сформованості сценічної культури майбутнього учителя музичного мистецтва, а саме:

– ***мотиваційно-емоційний критерій*** – визначає ступінь спрямованості студента на музично-виконавську діяльність, зацікавленість естрадним співом. Характеризується показниками: ступінь особистісної зацікавленості та інтерес до вокально-естрадного мистецтва; бажання вивчати твори іноземною мовою у процесі вокально-естрадного навчання; установка на актуалізацію творчих можливостей;

– ***пізнавально-інформаційний критерій*** – визначає ступінь інформованості студента у галузі музичного, зокрема естрадного виконавства. Характеризується показниками: ступінь пізнавальної активності у вивченні вокально-естрадного мистецтва; міра усвідомлення основних акторсько-сценічних особливостей при виконанні естрадних пісень; міра розуміння музично-виражальних засобів відтворення образного змісту естрадної пісні у виконавській діяльності;

– ***творчо-діяльнісний критерій*** – визначає ступінь творчої активності та самовираження у процесі естрадно-виконавської діяльності. Характеризується показниками: міра спроможності студентів до самостійного вибору та опрацювання виконавських засобів; ступінь здатності до інтерпретації вокальних творів на основі набутого музично-виконавського досвіду; ступінь сформованості умінь самоконтролю та самооцінки виконання вокальних творів.

На основі вищезазначених критеріїв та показників розроблено **рівні** сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: високий, середній, низький з наданням якісних характеристик.

5. На основі теоретичного аналізу феномена сценічної культури та узагальнення результатів констатувального етапу експериментального

дослідження розроблено принципи, педагогічні умови, форми та методи формування сценічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у засобах естрадного співу.

Основними положеннями формування сценічної культури такі принципи: *принцип естетичної спрямованості; принцип забезпечення культуровідповідності; принцип індивідуалізації; принцип творчого самовираження; принцип емоційної насиченості навчання; принцип комплексного впливу; принцип педагогічного артистизму.* Згідно принципів визначено доцільним забезпечення таких педагогічних умов: *створення творчої атмосфери на заняттях естрадного співу; інтеграція індивідуально-аудиторної й концертної діяльності студентів; активізація вокально-естрадної діяльності студентів на основі самовираження.*

Послідовність використання методів формування сценічної культури зорієнтована на поступове формування структурних компонентів досліджуваного феномена: *мотиваційно-стимулюючий етап* спрямовувався на формування мотиваційного компоненту сценічної культури; *інформаційно-накопичувальний* передбачав розвиток когнітивного компоненту; *діяльнісно-коригувальний* зорієнтований на формування діяльнісного компоненту; *творчо-самостійний* зорієнтований на узагальнення педагогічної роботи і прояв самостійності студента в естрадно-виконавській діяльності. Організація *форм* роботи (індивідуальні та групові заняття, концертна діяльність студентів) підпорядковувалася поетапному формуванню сценічної культури; забезпечення необхідної інформованості студентів до означеного виду діяльності та усвідомлення об'єктивних засад естрадно-виконавського процесу, виражальних засобів втілення художнього образу музики у сценічному виконанні, відпрацювання необхідних виконавських умінь щодо відтворення художньо-образного змісту музики, набуття досвіду емоційного співпереживання, осмислення власних відчуттів під час виконання естрадних творів, педагогічного аналізу та оцінювання власної естрадно-виконавської діяльності.

Результати формувального експерименту та порівняльний аналіз отриманих даних в експериментальній та контрольній групах за результатами контрольних зрізів довели дієвість та ефективність розробленої методики формування сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами естрадного співу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, що стосуються проблеми сценічної культури вчителя музичного мистецтва. Потребує спеціальних досліджень проблема розробки новітніх технологій естрадно-співацької діяльності вчителя у загальноосвітніх закладах, визначення педагогічної доцільності естрадно-виконавського репертуару у роботі з різновіковою аудиторією.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>